

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نښاد تن من مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم

بدین بوم و برزنده یک تن مباد
از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Ideological

مسایل ایدئولوژیک

الحاج داکتر امین الدین « سعیدی – سعید افغانی »
۱۲ نومبر ۲۰۱۴

فضیلت دست راست و سمت راست در اسلام ۱

منابع اصلی شرع اسلامی قرآن کریم و سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم است. اجماع امت و قیاس مبتنی بر قرآن کریم و سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم منبع سوم و چارم احکام در شرع اسلام است. فلسفه همه احکام و جزئیات آنها به طور تفصیلی در منابع اصلی شرع اسلامی یعنی قرآن کریم و سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم در همه موارد به تفصیل روشن نیست. بناءً؛ در اکثر موارد، درک اصلی حکمت و فلسفه همه احکام از سطح فکر بشری بالا است، که مطمئناً به تعلیم و آموزش بیشتر فهم، تتبع و تحقیق در علوم اسلامی ضرورت دارد. این علمای مجتهدی اسلامی هستند که در یافتن احکام و مفاهیم و فلسفه اصلی، بخشی از این احکام که به طور همه جانبه و کامل برای ما روشن نیست، ما را مساعدت خیر می نمایند. در شرع اسلامی در مسایل تعبدی اصل شرعی و دلایل نقلی اساس اند و دلایل عقلی در این عرصه اساس نمی باشند. اما؛ این بدان معنی نیست که باید این اعمال مخالف عقل و منطق باشند. چنانچه گفتیم در مسایل تعبدی منطق و حکمت حکم برای شارع روشن است و حتمی نیست تا بدانیم که مثلاً نماز صبح چرا دو رکعت سنت و دو رکعت فرض است. چنین صراحت نص است و مسلمان باید به آن معتقد و عمل کند. به این ترتیب تأکید داریم که در صورتی که فلسفه حکمی که بر منطق فهم و دانش ما برابر نباشد، بر ماست تا منحصراً یک مسلمان یقین داشته باشیم که موجودیت چنین حکمی مطمئناً مطابق شرع و در نهایت امر، به مصلحت ما است. شارع که در دین اسلام الله تعالی است و استنباط از نصوص چنانچه گفتیم توسط علمای مجتهد صورت می گیرد. مسلماً که کسی با علم تولد نشده، هر مسلمان می تواند با مجاهدت خویش خود را بر مسایل شرعی چنان وارد کند تا به این مقام والای علم و فضیلت برسد. قبل از همه باید گفت هر دو دست (دست راست و دست چپ) از مخلوقات و نعمت پروردگار با عظمت می باشد، و بر هر کدام از آن دو حقوقی هست که از این جهت فرقی بین آنها دیده نمی شود.

درنصوص دینی برخی از مطالبی به چشم می خورد که دلالت می کند دست راست نه تنها در دنیا بلکه حتی در آخرت نیز از فضیلت خاصی برخوردار است.

چپ دستها در اصطلاح زبان انگلیسی، بنام « **left-hander** » و به عنوان صفت برای شخص « **left handed person** » مسمی می نمایند و این اصطلاح برای کسانی است که یا از روی عادت یا برای آسانی از دست چپ زیادتر استفاده به عمل می آورند .

ناگفته نماند اگر اصطلاح « چپ دست » را در زبانهای مروج دنیا مورد مطالعه و تدقیق قرار دهیم به تأسف باید گفت که دست چپ در زبانهای مروج دنیا به نام خوبی مورد استفاده قرار نگرفته است به طور مثال :

در زبان لاتینی چپ را « **sinister** » می گویند که به معنی شوم و نحس و بد یمن مورد استفاده قرار می گیرد . چپ دست در زبان فرانسوی بر دو اصطلاح چپ و ناشی یک کلمه « **gauche** » به کار می رود و چپ دست در زبان المانی کلمه « **linkisch** » به معنی چپ دست و آدم خراب و ناجور مورد استفاده قرار میگرد ، در بین مردم المان شخصی که چندان در امور معاشراتی، صداقت و دوستی راست نباشد ، آن را به نام « **linkisch** » مسمی نموده و تقریباً صفت منفی برای انسان می باشد .

هکذا ناگفته نماند که چپ دست در کشور ما هم صفت حسنه نبوده و زیادتر اوقات گفته می شود که فلان انسان خوب نیست و به من چپ افتاده و هدف از آن اینست که با فلان آدم به اصطلاح دشمنی و یا عداوت دارم .

در مورد این که آیا چپدستی یا راستدستی یک صفت یا خصیصه ژنتیکی (ارثی) است یا نه، موضوعی است که در مورد آن باید تحقیقات مستقلی صورت گیرد که بحث کلی در این باب از حوصله این تحقیق خارج می باشد .

علماء بدین عقیده اند که چپ دستی زمینه ارثی دارد و تا حد زیادی ناشی از فعالیت بیشتر سمت راست مغز است. در یک بررسی، مشاهده گردید که حدود ۵ تا ۸ درصد از جنین ها در رحم مادر، طرف چپشان را بیشتر حرکت می دادند . در زمانهای قدیم چپ دست بودن در انسانها بحیث عیب شماریده می شود ، حتی مؤرخین می نویسند که در زمانهای قدیم مرد های جاپانی حق شرعی داشتند تا زنهای چپ دست خویش را بدون هیچ گونه منطقی طلاق دهند .

چپ دستی در دین یهود و مسیحیت :

در تعلیمات دین یهودیت و مسیحیت چپ دست را نیز به فال نیک نمی گیرند و به اصطلاح آن را از جمله عیوب می شماریدند. در کتاب «ساموئل» از یعقوب و داوود داستانی را حکایه می دارند:

زمانی که « آماسا » خواهرزاده داوود که از جانب داوود به بحیث جانشین او تعیین شده بود، رهبری گروهی شورشگر را علیه داوود به عهده می گیرد.

روزی داوود او را به قصرش فرا می خواند و ضمن گفتن: «به یقین برادرم بر سر راه تو ایستاده است؟ دست راست آماسا را گرفته و می بوسد و همزمان با دست چپش شمشیرش را با مهارت در شکم آماسا طوری فرو می برد که دل و روده او روی زمین پخش می شود.» این بدین معنی است که نخواست قتل او را به دست راست انجام دهد . همچنان در داستان های متعددی در انجیل دیده شده است که بر فضیلت دست راست بر چپ حکم نموده اند .

در اناجیل آمده است که حضرت مسیح به آنانی که در سمت راستش جای می گیرند می گوید : « در آغوش مهر پدر در آئید، به سرزمینی که از آغاز برای شما بیان آفریده شد» . و آنگاه روی سویی آنانی که در سمت چپ او نشسته اند کرده و می گوید : «از من دور شوید، سویی آتش ابدی ، آتشی که از آن شیطان و یارانش است گم شوید».

ناگفته نماند که ربط دادن بدی به چپ و خوبی به راست حتی قبل از مسیحیت در بین اساطیر انسانها وجود داشت و انجیل بنیان گزار این طرز تفکر نیست.

همچنان اگر تاریخ کشور مصر و داستانها و اعتقادات مصریان قدیم مورد مطالعه قرار گیرد در می یابیم که چپ و یا این که چشم چپ آفتاب با خود مصیبت همراه دارد ، « ست » خدای طوفان بدی و بی نظمی منتشر می کند ، در حالی که هوروس بخشنده خوبی هاست و به همین سبب « چشم راست آفتاب » نام دوم اوست.

در بودیسم و هندویسم نیز می توان آداب و رسوم و داستان هایی از این مشابهت را یافت که در مورد عدم خوبی دست چپ بیان گردیده است .

محققین می نویسند که در مراسم عبادی سرخپوستان به وضاحت تام فضیلت دست راست را با دست چپ ملاحظه می نمایم :

می گویند: سرخپوستان هنگام دعا و تقاضای بخشش از خدایان خود و به راه راست هدایت شدن ، نوك انگشت سبابه راست را در خاک فروبرده و آنگاه به لب می برند.

همچنان محققین می نویسند :

در میان عوام الناس عادتى در مورد فضیلت دست راست با چپ وجود دارد . می گویند : زمانی که جادوگر هنگام به هم زدن داروهای جادویی اش در طشت جادوگری اش بایستی رو به آفتاب ایستاده و با اکت خاصی دست چپش را به سوي نقطه مقابلش دراز کند و عوامل مریضی را از بین ببرد.

معالجه چپ دستان همواره و در همه جای جهان مطرح بوده و کماکان هست.

می گویند: در گذشته زولوئی های ساکن جنوب افریقا سوراخی در زمین می کنند و آن را از آب جوش پر کرده و طفل چپ دست را مجبور می کردند تا دست چپش را درون آب جوش فرو برد و پس از آن با همان دست روی سوراخ را بپوشاند. طبیعتاً دست چپ کودک زخم شده و او تا مدتی نمی توانست از آن استفاده کند.

علت اینکار این بود که آنها تصور می کردند کودک چپ دست به دام او بایش خواهد افتاد و گمراه خواهد شد و تنها راه نجاتش ترك عادت اوست.

سویدنی ها می گویند :

شخصی که گردش در طبیعت « سمت راست » را می گیرد هرگز دچار شکم درد نمی شود و یا بدون کمی « چپ زدن » نمی توان از پس مخارج خود برآمد ، چرا که با اندکی چپ روی می توان از عهده کارهای ساده و بی اهمیت با دست چپ بر آمد. اما کارهای بغرنج و پیچیده را باید با دست راست انجام داد و از این قبیل...داستانهای زیادی در بین مردم وجود دارد .

خواننده محترم !

در فضیلت سمت راست و دست راست ، به خصوص برای سلام دادن، مصافحه کردن ، غذا خوردن، دریافت نامه اعمال در روز قیامت، پیش شدن در هنگام خارج شدن و داخل شدن ، پوشیدن لباس و غیره ... در مجموعه سایر موضوعات ، در نظر گرفته شده است.

بخشی از این اعمال مسایل تعبدی و بخش دیگری مسایل اخلاقی بوده که در این عمل اخلاقی هم با در نظر داشت ارجحیت کار از نظر اسلام به منظور عمل به آن انشاء الله از ثواب خالی نه خواهد بود. دست چپ برای شستن محل ادرار و غایط و استبراء و غیره ... امور در نظر گرفته شده و توصیه می گردد.

در مجموع برتری دست راست و سمت راست از مواردی در شرع اسلامی است که احکام فضیلت آن در آیات قرآنی و احادیثی نبوی نیز موجود می باشد.

برتری دست راست و سمت راست در اسلام :

چرا در تعلیمات دین مقدس اسلام، مسلمانان هر کار خوب و ثوابی را باید با دست راست انجام دهند؟ در این مورد عالم شهیر جهان اسلام شیخ امام نووی رحمه الله در «شرح صحیح مسلم» می فرماید:

«این یک قاعده مستمر در شرع اسلامی است که هر آنچه از باب تکریم و شرافت باشد مانند: پوشیدن لباس پیراهن و تنبان، پوشیدن جراب، داخل شدن به مسجد، سواک (یا مسواک زدن) و سرمه زدن، و گرفتن ناخن، و کوتاه کردن سبیل، و شانه زدن موها، و زدودن موی زیر بغل، و تراشیدن موی سر، و سلام نماز، و شستن اعضای وضو و غسل، و خروج از توالت، و خوردن و نوشیدن، و مصافحه و دست دادن، و لمس حجر الاسود و همانند آنها، تیامن (پیش انداختن دست راست) در آنها مستحب است.

و هرآنچه که ضد آن باشد مانند: رفتن به تشناب و یا دست شویی، بیرون رفتن از مسجد، استنشاق، و استنجاء، و بیرون آوردن لباس و تنبان و یا هم جوارب و همانند آنها، پیش انداختن سمت چپ مستحب است، و تمامی این موارد برای تکریم راست و شرف آن است».

شیخ امام نووی می افزاید:

«و قد أجمع العلماء على أنه منهي عن الاستنجاء باليمين، ثم الجماهير على أنه نهى تنزيه وأدب لا نهى تحريم، وذهب بعض أهل الظاهر إلى أنه حرام» یعنی: (و علماء اجماع کرده اند که از استنجاء با دست راست نهی شده است، و جمهور علماء نظرشان این است که این نهی، نهی تنزیه است نه نهی تحريم، و برخی از علمای اهل ظاهر آن را نهی تحريم می دانند).

هكذا امام مناوی قدر «فیض القدير» می فرماید:

«و محل الخلاف ما لم يتباشر اليد الإزالة بلا حائل وإلا حرم ولم يجز اتفاقاً» یعنی: (و جای اختلاف آن است که تا زمانی که دست مستقیماً با نجاست در تماس نباشد، و گرنه (اگر دست راست با نجاست مستقیماً در تماس باشد) به اتفاق حرام می شود).

ومی افزاید: «و قوله (ولا يتمسح بيمينه) أي لا يستنجي بها فيكره عند الجمهور، أما التمسح بها بأن يجعلها مكان الحجر فيزيل بها النجاسة فحرام» یعنی: (و قول پیامبر صلی الله علیه و سلم که می فرماید: (و با دست راستش مسح نکند) یعنی با دست راستش استنجا نکند و نزد جمهور علماء مکروه است، ولی مستقیماً مسح کردن مقعد به جای سنگ و ازاله نجاست با دست راست حرام است).

افضلیت مفاهیم تقدم راست با چپ در آیات و احادیث متعددی تذکر رفته که مختصراً به آن اشاره می نمایم:

فضیلت دست راست بر چپ در آیات قرآنی:

در آیت (۷۱ سوره اسراء) آمده است: «يَوْمَ نَدْعُو كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمامِهِمْ فَمَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَأُولَئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَابَهُمْ» یعنی: (به یاد آورید) روزی را که هر گروهی را با پیشوایان شان می خوانیم! کسانی که نامه عملشان به دست راست شان داده شود، آن را (با شادی و سرور) می خوانند.

و یا هم در سوره (واقعه آیت ۹۱) می خوانیم: «فَسَلَامٌ لَّكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ» یعنی: (به او گفته می شود): سلام بر تو از سوی دوستانت که از اصحاب راست اند.

– «كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ * إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ * فِي جَنَّاتٍ يَسَاءَلُونَ» (مدثر ۳۸-۴۰). یعنی: (آری) هر کس در گرو اعمال خویش است، مگر اصحاب یمین (راست) (که نامه اعمالشان را به نشانه ایمان و تقوای شان به دست راست شان می دهند) آنها در باغهای جنت اند و سوال می کنند.

- و هنگامی که از پیامبرانش خبر می دهد، می فرماید: «وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدٌ سَاجِرٌ وَلَا يُفْلِحُ السَّاجِرُ حَيْثُ أَتَى» (سوره طه آیت ۶۹). یعنی: (ای موسی) آنچه را در دست راست داری بیفکن، تمام آنچه را ساخته اند می بلعد! آنچه ساخته اند تنها مکر ساحر است؛ و ساحر هر جا رود رستگار نخواهد شد.

- «فَرَاغَ إِلَى إِلَهِهُمْ فَقَالَ لَا تَأْكُلُونَ * مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ * فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ» (سوره صافات ۹۱-۹۳). یعنی: (ابراهیم وارد بتخانه شد) مخفیانه نگاهی به معبودانشان کرد و از روی تمسخر گفت: «چرا (از این غذاها) نمی خورید؟! چرا سخن نمی گوئید؟! سپس به سوی آنها رفت و ضربه ای محکم با دست راست بر پیکر آنها فرود آورد.

- «وَأَصْحَابُ الشَّامِ مَا أَصْحَابُ الشَّامِ» (سوره واقعه آیت ۴۱). یعنی و اصحاب شمال (چپ)، چه اصحاب شمالی (که نامه اعمالشان به نشانه جرمشان به دست چپ آنها داده می شود).

- «وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهٗ» (سوره حاقه آیت: ۲۵). یعنی: اما کسی که نامه اعمالش را به دست چپش بدهند می گوید: «ای کاش هرگز نامه اعمالم را به من نمی دادند.» در آیات متذکره به وضاحت تام بر فضیلت دست راست تأکید به عمل آمده است.

احادیث نبوی و فضیلت دست راست بر چپ:

در مورد فضیلت دست راست بر چپ احادیث متعددی روایت گردیده است که ما در این بحث به برخی از این روایات ذیلاً اشاره مینمائیم.

در حدیثی از حضرت بی بی عایشه رضی الله عنها روایت شده است که: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ اللَّيْمُنُ فِي شَأْنِهِ كُلِّهِ: فِي طَهْرِهِ، وَتَرَجُّلِهِ، وَتَنْعُلِهِ». متفق علیه. صحیح امام بخاری (فتح الباری) (۱۶۸)، صحیح امام مسلم (۲۶۸). یعنی (پیامبر صلی الله علیه وسلم شروع و انجام از راست و جلو انداختن آن را در تمام کارهایش در غسل و وضو و شانه کردن موی سر و پوشیدن بوت های خویش، دوست می داشت.) در حدیث متذکر در می یابیم که پیامبر اسلام شروع و انجام از راست و جلو انداختن را در همه کار دوست داشت.

همچنان در روایت دیگری آمده است: «كَانَتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، الْيُمْنَى لِطَهْرِهِ وَطَعَامِهِ، وَكَانَتْ الْيُسْرَى لِخَلَائِهِ وَمَا كَانَ مِنْ أَدَى». حدیث صحیح، رواه ابو داوود و غیره.

یعنی: «پیامبر صلی الله علیه وسلم دست راستش را برای وضو و غسل و خوردن خویش و دست چپش را برای دستشویی و رفع حاجت و هر آلودگی دیگری به کار می گرفت». حدیثی صحیح است که ابو داوود (۳۳) و غیر او به اسناد صحیح روایت کرده اند.

هكذا در حدیثی از ام عطیه رضی الله عنها روایت شده است که گفت: پیامبر صلی الله علیه وسلم در هنگام غسل دخترش زینب به زنانی که او را غسل می دادند، فرمودند: «إِذَا نَزَعَتْ بِيَمَانِهَا وَمَوَاضِعَ الْوُضُوءِ مِنْهَا» متفق علیه. «غسل را از طرف های راست و اعضای وضوی او شروع کنید». صحیح امام بخاری (فتح الباری) (۱۶۷)، صحیح امام مسلم (۶۴۸/۲).

در حدیثی از ابوهریره رضی الله عنه روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «إِذَا انْتَعَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ بِالْيُمْنَى، وَإِذَا نَزَعَ فَلْيَبْدَأْ بِالشَّامِلِ. لِتَكُنَ الْيُمْنَى أَوَّلَهُمَا تُنْعَلُ، وَآخِرُهُمَا تُنْزَعُ» متفق علیه. یعنی: «هر گاه یکی از شما بوت های خویش را می پوشید، از راست و وقتی آن را از پای بیرون می آورید، از چپ شروع کنید، تا پای راست، در پوشیدن اول باشد و در آوردن آخر». صحیح امام بخاری (فتح الباری) (۵۸۵۶)، صحیح امام مسلم (۲۰۹۷).

همچنان در حدیثی از ابن عمر رضی الله عنه روایت است که رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمود: «إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَأْكُلْ بِيَمِينِهِ، وَإِذَا شَرَبَ فَلْيَشْرَبْ بِيَمِينِهِ، فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمَالِهِ، وَيَشْرَبُ بِشِمَالِهِ». یعنی: «هرگاه کسی غذا خورد

با دست راستش بخورد، و اگر آب نوشید با دست راست بنوشد، چرا که شیطان با دست چپش می خورد و می نوشد». مسلم (۲۰۲۰).

- هکذا در حدیث دیگری آمده است: «إِذَا شَرِبَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَتَنَفَسُ فِي الْإِنَاءِ وَإِذَا أَتَى الْخَلَاءَ فَلَا يَمَسُ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ وَلَا يَتَمَسَّحُ بِيَمِينِهِ» (متفق علیه) یعنی (اگر کسی از شما چیزی بنوشد در ظرفش تنفس نکند و اگر وارد خلاء شود آلتش را با دست راست لمس نکند و یا دست راستش خودش را پاک نکند).

همچنان در حدیثی از عایشه صدیق رضی الله عنه آمده است: «كَانَتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْيَمْنَى لَطَهْرَهُ وَطَعَامَهُ، وَكَانَتْ يَدُ الْيَسْرَى لَخَلَائِهِ، وَمَا كَانَ مِنْ أَذَى» یعنی: (رسول الله صلی الله علیه و سلم دست راستش را برای وضوء گرفتن و خوراک خوردنش استفاده می کرد و دست چپش برای قضای حاجت و رفع نجاست استفاده می کرد).
همچنان حضرت حفصه رضی الله عنه در حدیثی می فرماید:

«أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَجْعَلُ يَمِينَهُ لَطَعَامِهِ وَشَرَابِهِ وَثِيَابِهِ وَيَجْعَلُ يَسَارَهُ لِمَا سِوَى ذَلِكَ» (روایت ابو داود و ترمذی و غیره). یعنی: (رسول الله صلی الله علیه و سلم دست راست خود را برای خوردن و نوشیدن و جامه خویش اختصاص داده و دست چپ خود را برای دیگر امور قرار داده بود). این بود برخی از احادیث رسول الله صلی الله علیه و سلم که هم شخص خودش اعمال خوب را به دست راست می آغازید و هم برای صحابه کرام هدایت می فرمود تا اعمال خوب را به دست راست بیاغازند.

ادامه دارد

تتبع و تحقیق از:

الحاج داکتر امین الدین «سعیدی - سعید افغانی»

مدیر مطالعات ستراتیژیک افغان و مسؤول مرکز کلتوری د حق لاره- جرمنی